

НООСФЕРНИЙ ПІДХІД У ФОРМУВАННІ КУЛЬТУРНО-ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА

Валентина Мелаш, Анастасія Варениченко

*Мелітопольський державний педагогічний
університет імені Богдана Хмельницького*

e-mail: VMelash@i.ua

В сучасних умовах реформування та модернізації освіти, її адаптації до європейського освітнього співтовариства, одним із ключових завдань освіти є формування екологічної свідомості, здатності бачити світ у всіх його взаємозв'язках, включаючи взаємозалежність у системі! «людина – економіка – суспільство – навколишнє природне середовище». Мета та зміст освіти мають бути національно орієнтовані і підпорядковані реалізації принципів і завдань переходу України на засади сталого розвитку. Освіта є головним засобом формування та відтворення інтелектуального потенціалу нації, нової системи світогляду цінностей і духовності громадян[4].

В контексті концепції сталого розвитку (sustainable development) у сучасній інтерпретації, до якої складовою входять завдання збереження та відновлення довкілля, визначимо поняття сталого екологічного розвитку. Сталій економічний розвиток, досягнення якого має стати завданням глобального, макро, мезо і мікро вимірів, полягає у збалансованому раціональному та заощадливому використанні природних ресурсів з одночасним відновленням довкілля як джерела їх постачання, без порушення його екологічної рівноваги, а також у формуванні екологічної культури населення.

Розкриваючи закономірність, еволюційну неминучість переходу біосфери у своєму розвитку в новий вищий етап – ноосферу – сферу розуму, В.І.Вернадський визначив, що людина здатна активно впливати на природні процеси й соціальну організацію суспільства [1].

У цьому зв'язку значно зростає роль освіти та наукового світогляду у розв'язанні глобальних загальнолюдських проблем і конкретних соціально-економічних завдань, що постійно виникають у суспільстві. Людина має будувати свої відносини з природою тільки на науковій основі, щоб передбачити наслідки цієї діяльності й регулювати їх, не завдаючи шкоди природі, не порушуючи її внутрішньої рівноваги та гармонії взаємовідносин із суспільством. Це вимагає глибоких знань об'єкта дослідження, виявлення закономірностей і тенденцій змін, що постійно відбуваються під впливом численних природно-географічних, соціально-економічних, суспільно-організаційних чинників, адекватного застосування наукових методів дослідження. Основними принципами наукового пошуку мають бути осмисленість дій та об'єктивний науковий аналіз,

обачність і обґрунтованість наукових передбачень, на цій основі суворе регулювання практичної діяльності. З таких позицій наука може трактуватися, за В.І.Вернадським, як нова матеріальна сила перетворення людського суспільства [2].

Визначаючи об'єктивні тенденції в процесі самоорганізації ноосфери, її передумови, умови становлення та значення, вчений зазначає, що, по-перше, ноосфера виникла у зв'язку з становленням всесвітності в історії людства, перетворенням людства на єдину цілісність. За таких умов не класовий інтерес, а інтереси народу і кожної особистості визначають життя людства. По-друге, соціальна та природна тенденції вимагають рівності всіх людей, ставлять інтереси і добро всіх як реальне планетарне державне завдання. По-третє, для переходу системи суспільство – природа з біосфери в ноосферу необхідна єдина наукова планетарна думка, яка б охоплювала всі держави.

Виникнення ноосфери, на думку В.І.Вернадського, – об'єктивний і неминучий вияв життя як природного явища. Сутність ноосфери коротко можна сформулювати так: якщо узгодженість процесів, які відбуваються у неживій природі, забезпечується механізмами саморегуляції, то узгодженість характеристик природного середовища і суспільства може бути здійснена розумом і волею. Тобто мова йде вже не про руйнівне втручання в природу, а про науково обґрунтоване збереження на Землі умов для життя і щастя людей. Визначальним фактором має бути не стихія природного розвитку, а інтелект людини.

На жаль, сучасний етап життя суспільства ще аж ніяк не є ноосферним, справді розумним (досить згадати ставлення людства до природи, збройні конфлікти, спалахи тероризму на міжнародній арені, поширення алкоголізму, наркоманії тощо). Водночас сталий розвиток є неможливим без реального просування людства до ноосфери. Щоб вижити, людство має істотно змінити характер своєї діяльності на планеті, весь спосіб життя.

Основним ресурсом суспільства, що керується ноосферною стратегією сталого розвитку, має стати освіта – єдиний феномен, який не втрачається, не скорочується в процесі свого практичного використання, а, навпаки, має тенденцію до накопичення. З іншого боку, безпосередньо причетне до ноосферної проблематики філософської теорії формування якісно нових галузей етичного знання – біоетики та, ширше, етики довкілля, екологічної етики. [3, 5]

З точки зору екології, сталий розвиток має забезпечити цілісність біологічних і фізичних природних систем, їх життєздатність, від чого залежить глобальна стабільність усієї біосфери. Особливого значення набуває здатність таких систем самооновлюватися й адаптуватися до різноманітних змін, замість збереження в певному статичному стані або деградації та втрати біологічної різноманітності.

Таким чином, основними шляхами реалізації ноосферного підходу у формуванні культурно-освітнього простору особистості майбутнього педагога є:

- організація діяльності людини на основі наукового розуміння закономірностей природних і соціальних процесів, їх гармонійності
- проектування та реалізація умов, які сприяють підготовці і розвитку процесів культурної та освітньої взаємодії між всіма його суб'єктами;
- створення культурно-освітнього простору на основі забезпечення системної єдності та безперервності всіх його компонентів;
- розкриття можливостей самореалізації особистості в контексті ноосферної парадигми освітньої діяльності.

У формуванні сучасного ноосферного світорозуміння, екологічне виховання й освіта мають бути фундаментальною основою всієї системи освіти.

Список використаних джерел

1. Вернадский В. Биосфера и ноосфера. – М.: Наука, 1989. – 258 с.
2. Вернадський В. Наукова думка як планетне явище / В.Вернадський // Хроніка 2000 – 2004. – №1-2(57-58). – С. 11-21.
3. Мелаш В.Д. Підготовка майбутніх педагогів до реалізації екологічної освіти для сталого розвитку: навч.-метод. посіб. / В.Д.Мелаш, В.В. Молодиченко, О.В. Гнатів, Н.В. Вахняк, Ю.О.Саєнко, А.Б.Варениченко [за заг. ред. проф. В.В.Молодиченко]. – Мелітополь, 2017. – 250 с. (Серія: «Екологічна освіта для сталого розвитку»)
4. Молодиченко В. Ціннісний контекст духовного світу сучасної студентської молоді / В.Молодиченко// Мультиверсум. Філософський альманах: [зб. наук. пр.] / [гол. ред. Н.В. Лях]. – 2009. – Випуск 80. – С.207-217.
5. Синяєва Л. В. Екологічні проблеми України та шляхи їх вирішення [Текст] / Л. В. Синяєва, Р. І. Олексенко, І. М. Плаксина // Вісник Сумського національного аграрного університету.- 2007. - N 4. - С.12- 15